

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА

УДК 323(4/9)

Володимир Головченко

доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ХУАН МАНУЕЛЬ САНТОС: ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИМИРЕННЯ В КОЛУМБІЇ

***Анотація.** В більшості держав Латинської Америки після Другої світової війни продовжувала існувати революційна ситуація, багатьма країнами макрорегіону, в т. ч. Колумбією, олігархія не просто управляла, а володіла. Про це всі знали, а сама думка про те, що подібне становище протриває не надто довго, вже слугувала могутнім чинником змін. До того ж глибинний конфлікт між вузькою групою обраних і широкими народними масами в тогочасній Латинській Америці неможливо було врегулювати за посередництвом середнього класу, що в Західній Європі змів олігархію, не застосовуючи надмірного насилля. Ліворадикальні збройні угруповання активізували партизанську війну, особливо широкого розмаху вона набула в Гватемалі, Венесуелі, Колумбії, Нікарагуа, Перу й Сальвадорі.*

В справі вирішення за давнього військово-політичного конфлікту, що набув ознак справжньої громадянської війни між урядом, ліворадикальними партизанами, ультраправими формуваннями й наркоманією, президент Колумбії Хуан Мануель Сантос обрав тернистий шлях досягнення національного примирення через налагодження переговорів із найпотужнішою повстанською організацією, що користувалася чималою підтримкою бідноти, – Революційними збройними силами Колумбії – Армією народу (FARC-EP). Компромісні домовленості 2012-2016 рр. увінчалися укладенням всеохоплюючої мирної угоди, яка може слугувати позитивним прикладом оптимального й цивілізованого врегулювання гострого військово-політичного й соціального протистояння всередині держави.

***Ключові слова:** Колумбія, громадянська війна, консерватизм, конфлікт, мирна угода, наркокартель.*

10 грудня 2016 р. в міській ратуші столиці Норвегії – Осло, в присутності короля Гаральда V і королеви Соні, членів норвезького уряду й депутатів парламенту, а також представників дипломатичного корпусу відбулося урочисте нагородження Нобелівською премією миру Президента Колумбії Хуана Мануеля Сантоса за заслуги у вирішенні конфлікту між владою держави й бойовиками Революційних збройних сил Колумбії – Армії народу (FARC-EP, до 1982 р. - FARC) та рішучі зусилля, спрямовані на завершення більш, ніж піввікової громадянської війни в країні. Двома місяцями раніше лідер FARC-EP Родріго Лондоньйо Ечеверрі (відомий також під партизанськими псевдонімами «Тімолеон Хіменес» і «Команданте Тімоченко») поздоровив главу держави з присудженням премії через Twitter: «Я вітаю президента Хуана Мануеля Сантоса, гарантів мирного процесу – Кубу й Норвегію, супроводжуючих процес Венесуелу й Чилі, без яких неможливий був би мир» [1].

Після успішно реалізованих Мирної угоди в Сальвадорі 1992 р. і Мирного договору в Гватемалі 1996 р., підписана 26 вересня 2016 р. в Картахені Х. Мануелем Сантосом і Р. Лондоньйо Ечевеєррією мирна домовленість завершила драматичний процес врегулювання громадянських збройних конфліктів у Латинській Америці. В присутності генерального секретаря ООН Пан Гі Муна, державного секретаря США Дж. Керрі й президентів Куби та Венесуели договірні сторони засвідчили документ кульковими ручками, зробленими з бойових патронів. Це мало символізувати перехід Колумбії від насильства до омріяного нового майбутнього для країни, як і те, що всі учасники церемонії були одягнені в білий одяг - символ миру [2].

Збройне протистояння між колумбійським урядом і FARC-EP, з усіма ознаками асиметричної війни, було не тільки найбільш тривалим у новітній історії макрорегіону (1964-2016 рр.), а й найкровопролитнішим, що позбавило життя 218 тис. чол. [3], у т. ч. 177,3 тис. мирних мешканців і 50 тис. пропалих безвісти, а також спричинило бл. 5 млн. біженців [4], тобто Колумбія за цим сумним показником опинилася на другому місці в світі – після Судану. Тим більшої наукової й практичної значимості набувають гіркі уроки досягнення національного мирного врегулювання в Колумбії, але відповідна проблематика тривалий час залишається поза увагою вітчизняного дослідницького загалу. Серед останніх публікацій, дотичних до теми публікації, можна зазначити лише напрацювання В. Кириченка [5], О. Чмель [6] і автора статті [7; 8].

Тому з'ясування сутнісних особливостей процесу національного примирення в Колумбії та ролі в ньому Х. Мануеля Сантоса, що є метою даної статті, вимагає належної уваги вітчизняних науковців, оскільки результати такої розвідки уможливають практичні рекомендації для владних структур як на латиноамериканському, так і на вітчизняному напрямкові.

Х. Мануель Сантос народився 10 серпня 1951 р. в колумбійській столиці Боготі в сім'ї потомствених політиків і медіамагнатів. Брат його діда – Едуардо Сантос Монтехо був у 1930-1931 рр. міністром закордонних справ, а в 1938-1942 рр. – президентом Колумбії від Ліберальної партії та запам'ятався переведенням освітньої системи країни на світські засади й налагодженням тісніших двосторонніх взаємин зі США. Він же придбав у свого родича й перетворив на найбільшу в країні газету «El Tiempo», яку потім більш, ніж півстоліття редагував батько Мануеля Сантоса – Енріке Сантос Кастильйо. Фактично аж до 2007 р. ця газета залишалася сімейним бізнесом роду Сантос. Двоюрідний брат чинного президента – журналіст Франсиско Сантос Кальдерон у 2002-2010 рр. був віце-президентом Колумбії.

Оскільки родина майбутнього президента-миротворця не знала браку коштів, освіту він отримав доволі якісну й всебічну. Спершу Мануель Сантос навчався в престижному приватному Colegio San Carlos, потім став кадетом Військово-морської академії Картахени. Але, з огляду на відсутність перспективи набути кваліфіковану вищу освіту в охопленій громадянською війною країні, Мануель Сантос виїхав до США. Ступінь бакалавра економіки і бізнес-адміністрування він отримав у 1973 р. в Університеті Канзасу, а через два роки магістерський диплом – у Лондонській школі економіки й політичних наук. Наступним кроком стала Урядова школа Джона Ф. Кеннеді при Гарвардському університеті, де Мануель Сантос навчався державному управлінню й журналістиці. Крім того, майбутній

президент студіював право й дипломатію в Юридичній і дипломатичній школі Флетчера при Університеті Тафта в Бостоні.

Така освіта відкрила для Мануеля Сантоса шлях до стрімкої й блискучої кар'єри на державній службі, де він тричі очолював доволі різні за спрямованістю міністерства. В 1991-1994 рр. Мануель Сантос керував новоствореним міністерством зовнішньої торгівлі, де намагався поліпшити фінансове становище країни на міжнародній економічній арені. В 2000-2002 рр. він управляв міністерством фінансів і державного кредиту, а в 2006-2009 рр. був міністром національної оборони Колумбії, додавши до свого публічного іміджу «героїчний ореол».

На той час Мануель Сантос у рамках фонду Good Government Foundation займався питаннями поліпшення ефективності державного управління в Колумбії, а також напрацьовував пропозиції щодо мирних переговорів з FARC-EP, оскільки не перше десятиліття країна не могла дати раду ані партизанам, ані наркокартелям.

Витоки цього кривавого протистояння сягають середини минулого століття, коли в країні спалахнула громадянська війна між прибічниками двох провідних політичних партій – Ліберальної й Консервативної. До того часу Колумбія була типовою латиноамериканською державою, де, як і в сусідів, траплялись військові перевороти й навіть короточасні збройні конфлікти, але застосування політичного насилля було доволі обмеженим. Все змінилося, коли 9 квітня 1948 р. був убитий кандидат у президенти від лібералів – голова сенату Хорхе Ельєсер Гайтан, популярний серед найбідніших верств населення своїми ідеями демократичного реформування держави.

Громадянська війна, що відразу ж спалахнула («La Violencia»), тривала майже 10 років, забрала життя 200 тис. чол. [9], але закінчилася «внічю». Тому після повалення в 1957 р. диктатури генерала Густава Рохаса Пінільї ліберали й консерватори, щоб уникнути таких руйнівних війн у майбутньому, домовилися про почергову зміну кожні чотири роки президентів і паритетний розподіл усіх урядових і державних посад незалежно від результату виборів (угода Національного фронту).

Таким чином, решта політичних сил країни опинилася поза грою, їх ніби не помічали титани політики; хоча через два десятиліття ця система була офіційно скасована, на ділі все залишилося по-старому. В Колумбії говорили: «Вся різниця між лібералами й консерваторами полягає в тому, що одні відвідують недільну месу в десять, а інші – в дванадцять годин». Водночас це «політичне чергування» дозволило владі на якийсь час забезпечити певну політичну стабільність й спричинило певне зростання економіки держави, доволі багатой на природні ресурси, почалася аграрна реформа й інші перетворення в дусі Х. Гайтана.

Але компартію, чії прибічники під час «La Violencia» воювали на боці лібералів, двопартійна угода категорично не задовольняла, оскільки спричинила її політичну маргіналізацію. Очолювані вихідцем зі збіднілих фермерів Педро Антоніо Маріном, що змінив ім'я на Мануель Маруланда Велес (або Тирофіхо – «снайпер»), прокомуністичні партизани закріпилися у важкодоступних джунглях колумбійських Центральних Анд, однак опинилися в повній ізоляції.

Все ж під впливом переможної Кубинської революції й інспірованих нею ліворадикальних повстанських рухів у державах Центральної й Південної Америки в Колумбії в 1964 р. з'явилися два повстанські угруповання. М. Маруланда вступив

до компартії й спільно з бунтівним студентом Хакобо Аренасом організував воєнізоване крило компартії – FARC (найменування буквально тотожне офіційній назві збройних сил Куби – Fuerzas Armadas Revolucionarias de Cuba). А група студентів, які прагнули імпортувати до країни революційну модель «Острова Свободи», по поверненні зі стажування на ньому, створили Армію національного визволення (ELN).

Якщо ідеологією ELN стала химерна суміш марксизму, геваризму й теології визволення, то FARC спершу дотримувалися радикального трактування марксизму-ленінізму в дусі маоїзму й розглядала компартії інших держав, зокрема КПРС, в якості «опортуністів» і «ревізіоністів». Гасла загальної рівності, соціальної справедливості й досягнення комунізму дозволили обом угрупованням здобути підтримку певних верств місцевої людності.

Тому первісно FARC планували вести повномасштабну війну проти урядових сил, але після низки поразок вони змінили тактику й перейшли до партизанських дій, головним чином у сільських районах. Тобто ставка була зроблена на затяжну повстанську війну маоїстського кшталту задля перемоги соціалістичної революції. FARC відразу ж обклали й без того вкрай бідне підконтрольне населення даниною та приступили до експропріації майна заможних фермерів. Ще одним способом «наповнення революційного бюджету» стало банальне захоплення заручників задля отримання викупу. Як і будь-яка повстанська організація, FARC активно застосовували в своїй діяльності терор щодо незгідних.

Але, незважаючи на досягнуті певні успіхи, FARC відчували фінансові труднощі, оскільки вищезазначених «джерел» не вистачало для утримання крупної кількатисячної армії й закупівель зброї. Х. Аренас переконав Маруланду, що боротьбу за комуністичні ідеали слід вести з урахуванням національної специфіки. Тобто, якщо суспільство настільки криміналізоване, доведеться включитися і в наркобізнес, і в рекет. Командир з комісаром суперечити не став.

На 7-й партизанській конференції в 1982 р. FARC ухвалили рішення, що наперед визначили їхню подальшу долю: впровадження «революційного податку» з крупних виробників кокаїну [10]. Не випадково колумбійський уряд охрестив повстанців «наркопартизанами». Пізніше FARC-EP завели й власні плантації коки, а також почали «кришувати» селян, які її вирощували й переробляли, налагодили власні транспортні маршрути наркотрафіку й організували дилерські мережі в США. З часом така діяльність спричинила розрив між FARC-EP і компартією, але остання у свої друкованих виданнях не виступала проти повстанського угруповання й не підтримувала звинувачень на його адресу.

Колумбія – «країна кави» дедалі більше перетворювалася на «країну коки», наркобарони перетворилися ледве не на правлячий клас, організований у два конкуруючі картелі – Медельїнський і Калійський. Комуністичні FARC-EP і наркокартелі йшли на оперативне зближення, змикаючись як два леза кліщів, а держапарат продовжував жити за принципом «день, та мій». Урядові війська й поліція були вже мало на що здатні, але антикомуністичний опір набирив сили. Його чинили парамілітарес – фермерські добровольчі загони й міські «ескадрони смерті».

Отже, ідеологічно одні надихалися комунізмом, другі – неофашизмом, на боці Сил самооборони Кордоби і Ураби (ACCU) виступали урядові сили, на стороні FARC-EP – наркобарони. Саме т. зв. «куркульська самооборона» розгромила в 1993

р. Медельїнський наркокартель і розстріляла легендарного Пабло Ескобара та його брата Роберто. Після цього між ультралівими й ультраправими точилася війна за наркоспадщину. З того часу рівень політичного насилля в Колумбії став просто неперівнянним з аналогічним показником у решті держав Латинської Америки.

Час від часу колумбійський уряд робив спроби дійти порозуміння з ліворадикальними повстанськими угрупованнями. Зокрема, в серпні 1984 р. президенту-консерватору Белісаріо Бетанкуру Куартасу вдалося досягти угоди з повстанцями щодо припинення вогню терміном на рік, була створена змішана комісія для обговорення процесу роззброєння й примирення, а частина повстанців стала на шлях легальної політичної боротьби. Однак домовленостями скористалися ним далеко не всі партизанські рухи, хоча Демократичному союзу М-19 на виборах до Конституційної асамблеї в грудні 1990 р. вдалося отримати 27,5 % і посісти друге місце в країні. Але масовий ультраправий терор (лише створений у квітні 1985 р. з ініціативи FARC-EP Патріотичний союз втратив більше 2 тис. активістів і двох голів) перекреслив урядові зусилля щодо досягнення національного примирення.

На кін. XX ст. припав час «розквіту» FARC-EP, вони нараховували бл. 17 тис. бійців, підтримуваних значною частиною збіднілого населення – т. зв. «цивільним ополченням», що постачало їх їжею, медикаментами й інформацією. Повстанці налагодили міжнародну мережу, здатну підтримувати оперативний зв'язок з іншими державами й ідеологічними союзниками. Партизани контролювали майже 45 % території держави й здійснювали бойові операції в її столиці [11]. На цій території FARC-EP створили марксистську квазідержаву, де не було приватної власності й банківської системи, але населення водночас забезпечувалося мінімальним пакетом соціальних послуг.

З перемогою на президентських виборах 1998 р. кандидата від Нової демократичної сили, підтриманого всіма течіями консерваторів, – Андреса Пастрани Аранго пошуки шляхів до національного примирення в Колумбії поновилися. На реалізацію відповідної програми модернізації країни – «Плану Колумбія» було виділено 7,5 млрд. дол. США (у кілька разів більше, ніж на всі соціальні програми разом узяті), що мало забезпечити як власне мирний процес, так і монетаристську стабілізацію економіки, антинаркотичну стратегію, зниження вартості життя, реформу системи юстиції й захист прав людини.

Однак Пастрана та його команда виявилися не в змозі втілити в життя ці благі наміри, на всіх переговорах президент демонстрував відсутність волі й політичну слабкість, дозволивши партизанам фактично диктувати умови урядові. Задля створення демілітаризованої зони між партизанами й урядовими військами, президент навіть погодився вивести останні з чималої території на півдні Колумбії площею 42 тис. км² (більше від Швейцарії), де FARC-EP почувалися повноправними господарями, аналогічна пропозиція адресувалася й ELN.

США, стурбовані стрімким наростанням «партизанського» наркотрафіку, за другого президентства В. Клінтона також долучилися до участі в «Плані Колумбія», вклавши в нього до серпня 2004 р. 4 млрд. США й відрядивши до латиноамериканської країни 400 осіб військового й стільки ж цивільного персоналу. Внаслідок цього Колумбія опинилася на 3-му місці в світі за розмірами американської допомоги – після Ізраїлю та Єгипту [12]. Водночас із приходом до влади в Білому домі очолюваних Дж. Бушем-молодшим республіканців FARC-EP і

ультраправа Об'єднана самооборона Колумбії (AUC) були внесені до списку терористичних організацій.

Оскільки на протязі всього переговорного процесу партизани продовжували захоплювати заручників, влаштовували теракти й вторгалися в демілітаризовану зону, Пастрана вирішив припинити діалог із повстанцями, й війна поновилася [13]. У третє тисячоліття Колумбія вступила в стані failed state: економічний колапс, політична недієздатність, соціальний розпад і кримінально-екстремістський терор, AUC, FARC-EP, ELN та інші нелегітимні збройні угруповання, що перманентно з'ясовували між собою відносини.

Саме на руїнах невдалих мирних переговорів і виник «ефект Урібе»: перемога на президентських виборах 2002 р. лідера руху «Передусім – Колумбія» й колишнього мера Медельїна Альваро Урібе Велеса. Десятиріччям раніше він зазнав жахливої сімейної трагедії, втративши батька під час спроби його викрадення бойовиками FARC-EP. Чи не тому під час передвиборної кампанії Альваро Урібе стверджував, що відкидає мирний шлях вирішення конфлікту з партизанами, а «переговори можливі лише в тому випадкові, коли герильєрос цілком припинять вогонь і складуть зброю». Відразу ж після інаугурації президент заявив, що в Колумбії немає ніякого збройного конфлікту, а ведеться боротьба з тероризмом, під яким розуміється «будь-який акт насилля з політичних та ідеологічних мотивів».

Урібе ініціював «Антитерористичний статут», що надавав владі необхідні інструменти для попередження терористичних актів, зокрема право на створення в районах, охоплених збройним протистоянням, «зон реабілітації», де адміністративні й інші функції покладалися на армію, поліцію й спецслужби. Поліція отримала можливість перехоплювати і реєструвати приватну кореспонденцію без попереднього судового рішення, а за особливих обставин – проводити затримання й обшук без судового ордеру. В кварталах і на ринках були сформовані «фронти безпеки», а на дорогах і в сільській місцевості створені мережі інформаторів. Армія взяла під контроль всі головні магістралі країни, а спеціальною антитерористичною телефонною лінією почала надходити оперативна інформація про діяння бойовиків. Задля фінансування реорганізації й модернізації професійної армії, чисельність якої мала сягнути 100 тис. чол., був впроваджений 1,2 % воєнний податок для всіх громадян із капіталом у еквіваленті більше 60 тис. євро.

Водночас у серпні 2002 р. стартувала кампанія міністерства оборони Колумбії «Повернути своє місце», покликана сприяти демобілізації учасників незаконних військових формувань і попереджати насильницьке рекрутування молоді до їхніх лав. Уже до кін. 2005 р. склали зброю майже 4 тис. бійців FARC-EP, 1,1 тис. партизанів ELN, 2752 ультраправих бойовика й 156 інших учасників незаконних угруповань. Завдяки співпраці колишніх повстанців і бойовиків із поліцією було звільнено 25 заручників, конфісковано 39 т динаміту, 1 млн. 300 тис. патронів, бл. 2 млн. автоматичних гвинтівок.

У 2003 р. колумбійський уряд уклав формальну мирну угоду з ультраправою AUC, що мала демобілізувати 20 тис. бойовиків і припинити власну наркоторгівлю, Але її реалізація загальмувалася вимогою командування AUC провести загальну амністію учасників угруповання, на що влада не могла піти з принципових

міркувань. Дійшло до того, що того ж року FARC-EP і AUC вели переговори про об'єднання «проти авторитарної влади!» [14].

Загалом же, в той час як район діяльності ультраправих бойовиків за президентства Урібе дещо розширився й охопив 39 % території країни, партизанські зони FARC-EP і ELN істотно скоротилися. В рамках операції «Патріот», яка почалася в квітні 2004 р., спецназ знищив опорні точки партизанів у Медельїні й відкинув FARC-EP від стратегічно важливих об'єктів, головним чином нафтопроводів. На хвилі успіхів у грудні наступного року Урібе навіть прийняв пропозицію міжнародних посередників – Франції, Іспанії й Швейцарії вивести війська з південно-західної околиці Колумбії – «вотчини» FARC-EP та висловив готовність сісти за стіл переговорів із представниками її командування. Але останні не поспішали відгукнутися на президентську ініціативу, посилаючись на фактичну незавершеність процесу роззброєння AUC.

Таким чином, хоча «політика демократичної безпеки» й не змогла цілком ліквідувати тероризм, вона дала вагомі результати, повернувши довіру народу до влади й відродивши в нього надію на поліпшення ситуації в країні. Територія, контрольована FARC-EP, зменшилася вдвоє, почали реалізовуватися програми підтримки селян, ціллю яких була заміна вирощування коки культивацією ненаркотичних рослин. Вже після перших двох років президентства Урібе число вбивств у країні скоротилося більш, ніж удвічі, а кількість викрадень людей зменшилася з трьох тисяч до тисячі випадків [15].

Тріумфальне переобрання 28 травня 2006 р. на другий президентський термін Альваро Урібе як політика, відомого своєю помірковано-консервативною політикою, підтримкою крупного бізнесу й близькими взаєминами з адміністрацією Дж. Буша-молодшого безперечно порушувало тодішню домінуючу латиноамериканську тенденцію приходу (чи повернення) до влади лівих/лівоцентристських лідерів («лівий тренд») в Аргентині, Болівії, Бразилії, Венесуелі, Гайані, Еквадорі, Нікарагуа, Панамі, Уругваї й Чилі.

Здавалося, що FARC-EP прямують до поразки, але у «наркомарксистів» з'явився досить впливовий закордонний союзник – президент Боліваріанської Республіки Венесуела й будівничий «соціалізму XXI століття» Уго Чавес. Він закликав свого колегу – Альваро Урібе вступити в безпосередні переговори з повстанцями, визнавши їх стороною конфлікту, але не знайшов розуміння. Коли ж перед FARC-EP окреслилася печальна перспектива, Уго Чавес вдався до відвертої підтримки партизанів, дозволивши їм базуватися на території Венесуели чи відступати туди під ударами урядових військ, а також використовував різноманітні методи «твердої сили» у взаєминах із Колумбією.

Так, коли 2 березня 2008 р. внаслідок спланованого за безпосередньої участі міністра оборони Колумбії Мануеля Сантоса військово-повітряного удару був знищений член центрального вищого командування FARC-EP Рауль Рейес, що відповідав за їхні міжнародні зв'язки, й 16 інших бойовиків, Уго Чавес вислав колумбійських дипломатів і відкликав посла Венесуели з Боготи. Оскільки операція була здійснена на прикордонній території Еквадору, його суд видав міжнародний ордер на арешт Сантоса (пізніше скасований), а венесуельські й еквадорські війська передислоковані до кордону з Колумбією. США офіційно заявили тоді, що нададуть військову підтримку Колумбії в разі збройного

регіонального конфлікту. Криза закінчилася після саміту «Групи Ріо» 7 березня, коли було досягнуто примирення між трьома державами [16].

Ще одна вдала спецоперація була тоді ж проведена за участі Сантоса – звільнення політика й колишньої кандидатки в президенти Інгрід Бетанкур та ще 14-ти заручників (у т. ч. трьох громадян США). Але знов-таки ж ця акція під промовистою назвою «Шах» спричинила певний скандал: колумбійські військові під час її здійснення використали символіку «Червоного хреста», що категорично забороняється чинними Женевськими конвенціями з міжнародного гуманітарного права 1949 р. Попри все, ця операція виявилася настільки ефектною, що французи зняли про неї двосерійний фільм, оскільки звільнена мала й французьке громадянство.

FARC-EP були загнані в глуху оборону, 26 березня 2008 р. помер від інфаркту міокарда Мануель Маруланда (політкомісар Хакобо Аренас пішов з життя ще в 1990 р.), його пост головнокомандувача був переданий Гільермо Леону Саенсу Варгасу, більш відомому як Альфонсо Кано, але 4 листопада 2011 р. той загинув у результаті авіанальоту на партизанську базу в джунглях. На чолі FARC-EP стали прибічники твердої сили команданте Тімолеон Хіменес та Іван Маркес, але це не врятувало повстанців: протягом лічених років діями мобільних загонів урядового спецназу було ліквідовано більше сотні польових партизанських командирів, чисельність FARC-EP скоротилася вдвічі – до 8-9 тис. осіб, рядовий склад нерідко відмовлявся йти в бій [17].

Позаяк Альваро Урібе не мав жодних шансів претендувати на третій президентський термін, він на хвилі своєї безперечної популярності призначив «наступником» Мануеля Сантоса. В другому турі президентських виборів 29 червня 2010 р. той здобув важку, але все-таки перемогу над філософом і журналістом литовського походження, кандидатом від «Партії зелених» - Антанасом Моккусом, що двічі був успішним мером Боготи й очолював столичний університет. В цілому Мануель Сантос продовжив внутрішню політику Альваро Урібе, але якщо той вірив в остаточну військову перемогу над FARC-EP, то в нового глави держави такої впевненості не було. Розуміючи, що продовження війни навіть проти вельми ослаблених партизан призведе до нових жертв серед мирного населення, а також бачачи безпосередню допомогу повстанцям з боку Венесуели Уго Чавеса, президент Колумбії відважився на прямі переговори з керівництвом FARC-EP щодо підписання мирного договору.

Перший раунд переговорів відбувся в Осло 18 жовтня 2012 р. [18], потім вони були перенесені до Гавани. Але 23 серпня 2013 р. Мануель Сантос відкликав із Куби переговорників через розбіжності сторін щодо оформлення угоди: колумбійська влада планувала винести вимоги FARC-EP на всенародний референдум, а повстанські керівники, своєю чергою, зажадали скликання установчих зборів для внесення поправок до конституції держави відповідно досягнутим домовленостям. Президент Колумбії тоді ж наголосив, що уряд повернеться до переговорного процесу, коли вважатиме за потрібне.

На той час бойові дії в країні вже фактично припинилися, насувалися чергові президентські вибори, і Мануель Сантос вдало поєднав оприлюднення свого наміру балотуватися на другий термін з поновленням переговорів 20 вересня 2013 р. А вже 16 травня 2014 р. уряд Колумбії й повстанці домовилися спільно боротися проти незаконного обігу наркотиків [19]. Через місяць Мануель Сантос здобув

переконливу перемогу на президентських виборах, а конструктивний перебіг переговорів, забезпечений особисто президентом Колумбії, увінчався оприлюдненням у Гавані пізно ввечері 23 вересня 2015 р. спільного комюніке Мануеля Санчеса й Тімолеона Хіменеса.

В присутності Рауля Кастро, вони потисли один одному руки й оголосили про намір підписати в березні наступного року повномасштабну мирну угоду. Повстанці й урядові війська припиняли бойові дії, планувалося створення спеціального судового органу – трибуналу з колумбійських та закордонних суддів, що мав розглядати злочини, скоєні під час збройного конфлікту. Причому юридична відповідальність повинна була поширюватися на всіх учасників громадянської війни, в т. ч. й на урядових військовослужбовців, водночас повстанцям обіцялася широка амністія [20].

Переговорний процес, ускладнений десятиліттями взаємних звинувачень і найгірших підозр, просувався вельми складно, тому попередня мирна угода щодо остаточного припинення вогню, роззброєння бойовиків, їхніх гарантій безпеки й боротьби з кримінальними організаціями була підписана в Гавані Мануелем Санчесом і Тімолеоном Хіменесом аж 23 червня 2016 р., гарантом досягнутих домовленостей виступив тоді голова Державної ради Куби Рауль Кастро [21]. Мануель Сантос прилюдно пообіцяв повстанцям FARC-EP гуманний суд. Після наміченого на вересень підписання базового тексту угоди, попередив президент Колумбії, вона має бути схвалена народом на референдумі. Командувач FARC-EP Тімолеон Хіменес був не в захваті від цієї ідеї, пам'ятаючи про вчинені партизанами воєнні злочини, але зрештою погодився [22].

Власне угода, урочисто завізована 26 вересня 2016 р. в Картахені, є досить об'ємним документом на 297-ми сторінках, де детально регулюється процес виходу країни зі стану безкінечної громадянської війни. Передусім, у ній зафіксоване обопільне припинення війни, причому FARC-EP зобов'язалися протягом півроку скласти зброю під контролем ООН, припинити виробництво й продаж наркотиків. Зі свого боку, уряд Колумбії має завершити аграрну реформу в інтересах малоземельних і безземельних селян, які завжди були основною базою партизанського руху.

FARC-EP дістали право легально інтегруватися в політичну систему Колумбії, створивши політичну партію для участі у виборах. Причому ця партія автоматично отримуватиме по 5 мандатів в обох палатах парламенту (з відповідно 102-х і 166-ти місць у сенаті й палаті представників) протягом двох термінів його скликання, незалежно від результатів виборів. Ув'язнені партизани підлягають амністії, як і ті, що склали зброю, але амністія не поширюється на осіб, винних у здійсненні злочинів, пов'язаних із наркотиками, а також воєнних злочинів.

Такі злочини має розглядати спеціально створений суд, до юрисдикції якого відносяться й справи щодо злочинів, вчинених урядовими військами. В угоді передбачається максимальний термін покарання винних – 8 років, але не у формі позбавлення волі чи тюремного ув'язнення. Протягом терміну покарання винні мають власними зусиллями компенсувати ту шкоду, якої вони завдали конкретній громаді, тобто йдеться по-суті про громадські роботи. Зрештою, FARC-EP зобов'язалися відшкодувати збитки особам, які постраждали від їхніх дій. У цілому можна стверджувати, що угода є достатньо всеохоплюючим документом, спрямованим дійсно на повне припинення багатолітньої громадянської війни [9].

Питання загальнонародного референдуму, призначеного на 2 жовтня 2016 р., було сформульоване чітко й недвозначно: «Чи підтримуєте Ви остаточну угоду про припинення конфлікту й встановлення стабільного та міцного миру?». На схвалення угоди Мануелем Сантосом була розгорнута потужна пропагандистська компанія, її підтримали фактично всі політичні партії країни – від соціалістів і «зелених» до консерваторів, більшість друкованих і електронних ЗМІ. Найвідоміші постаті Колумбії беззастережно висловилися на користь мирної угоди, починаючи з поп-зірки Шакіри, яка закликала виборців сказати на референдумі «так». Зірка колумбійської футбольної збірної Фалькао наголосив, що йому потрібна країна, «здатна прощати», легендарний колумбійський футболіст Карлос Вальдермаа і взагалі в ході кампанії постійно виступав на мітингах, агітуючи за угоду. Зірка велоспорту Найро Кінтана також закликав колумбійців підтримати мирний процес, з ним солідаризувалися численні письменники, скульптори й актори.

Не менше сприяння угода мала й за межами Колумбії: від керівництва ООН до глав усіх латиноамериканських держав. На підтримку документу виступили президент США Барак Обама і лідери ЄС, нарешті, за схвалення угоди на референдумі подав свій голос і папа Римський Франциск. Здавалося б, за наявності такого широкого фронту підтримки мирної угоди позитивне голосування за неї видавалося просто неминучим, але насправді це було далеко не так.

Табір супротивників мирної угоди з FARC-EP очолив колишній «шеф» і політичний наставник Мануеля Сантоса – харизматичний экс-президент Колумбії Альваро Урібе, який об'їздив буквально всю країну, агітуючи проти її схвалення. З відомих діячів його підтримали кандидат на президентських виборах 2014 р. від «Демократичного центру» Оскар Іван Зулуага, экс-президент Андрес Пастрана, якому свого часу не вдалося успішно провести мирні переговори з повстанцями, а також колишній генеральний прокурор держави Алехандро Ордоньес, відомий своїм крайнім релігійним консерватизмом.

Всі претензії супротивників мирної угоди можна було поділити на дві групи: щодо власне FARC-EP як військово-політичної організації й стосовно тексту документу. Претензії безпосередньо до FARC-EP включали їхню деструктивну роль у розпалюванні громадянської війни й неодноразовому зриві мирних переговорів, налагодження наркобізнесу (окремі експерти вважали, що в 1990-ті рр. організація була найбільшим наркокартелем у світі), захоплення заручників задля отримання викупу, експропріацію приватної власності, мобілізацію до повстанських підрозділів підлітків (за даними правозахисних організацій вони становили до 25 % особового складу [23, р. 14-15]), існування в рядах FARC-EP сексуального рабства, репресії щодо індіанського населення Андійського регіону.

Що ж до претензій до змісту мирної угоди, то незгодні наголошували, що вона фактично залишає непокараними бойовиків FARC-EP, винних у вчиненні злочинів, оскільки їм навіть не загрожує позбавлення волі. Причому в цьому питанні Альваро Урібе та його прибічники знайшли неочікувану підтримку з боку міжнародних правозахисних організацій – Amnesty International і Human Rights Watch, що зазвичай посідають доволі політкоректні позиції й виступають проти будь-якого застосування сили. Але в Колумбії вони рішуче опротестували мирну угоду, оскільки вона, на їхню думку, залишила без покарання осіб, які здійснили серйозні військові злочини, й тим самим порушила права жертв FARC-EP [24].

Також противники угоди стверджували, що вона по-суті легалізує повстанську організацію, пов'язану з наркотрафіком, а президент Мануель Сантос порушив норми конституції при підписанні миру, оскільки в основному законі держави нічого не говориться про будь-які парламентські квоти (за винятком двох сенаторських мандатів для індіанських громад). Зрештою, Урібе і його прибічники лякали співвітчизників тим, що посередником у переговорному процесі виступала комуністична Куба, угода активно підтримувалася керівництвом Венесуели, тому Колумбія опинилася перед загрозою захоплення влади FARC-EP, що накопичили чималі фінансові ресурси від продажу наркотиків.

Результати референдуму 2 жовтня 2016 р. стали громом серед ясного неба не лише для колумбійського уряду, що в ході агітаційної кампанії витратив в 11 разів більше коштів, ніж противники мирної угоди, а й для всіх міжнародних медіа і політичних еліт. Як засвідчив підрахунок голосів, за схвалення мирної угоди проголосувало лише 49,78 % учасників референдуму, а проти – 50,22 % (різниця становила менше, ніж 54 тис. голосів з 13-ти мільйонів бюлетенів), явка виборців була вкрай низькою й склала всього 37,43 % [25]. Перед референдумом в уряді були побоювання щодо низької явки громадян, саме тому й було ухвалено рішення про те, що референдум вважатиметься дійсним навіть якщо в ньому візьмуть участь лише 13 % зареєстрованих виборців. В тих районах, де під час громадянської війни панували FARC-EP, більшість проголосувала на підтримку мирної угоди, а у внутрішніх департаментах, мало вражених бойовими діями, більшість виборців виступила проти.

«Політика миру» Мануеля Сантоса опинилася під загрозою, але уряд країни заявив, що діалог із FARC-EP буде продовжено й підготовлено нову мирну угоду. А керівництво повстанців, у свою чергу, наголосило, що дотримуватиметься тексту документу й не поновлюватиме бойові дії, як це неодноразово бувало в минулому після зриву домовленостей. 7 жовтня 2016 р. Нобелівський комітет оголосив про нагородження президента Колумбії Хуана Мануеля Сантоса Нобелівською премією миру з формулюванням: «За зусилля з припинення в країні більш, ніж піввікової громадянської війни» [26]. Таким чином, він став другим колумбійцем – нобелівським лауреатом після Габріеля Гарсії Маркеса. Через кілька днів Мануель Сантос заявив, що віддасть весь грошовий еквівалент премії (8 млн. шведських крон чи бл. 975 тис. дол. США) родинам жертв громадянської війни [27].

Як і обіцяв президент Колумбії, попри бурю протесту в таборі «яструбів війни» - прихильників Альваро Урібе, мирний процес в країні продовжився й набув логічної формалізації в новій угоді, підписаній 24 листопада 2016 р. в Боготі Мануелем Сантосом і Тімолеоном Хіменесом. Сторони врахували отриманий урок і пішли на затвердження мирної угоди парламентом без проведення референдуму. При цьому глава держави наголосив: «Нове покоління, якому належить будувати Колумбію завтрашнього дня, попросило у нас передати їм країну не в тому вигляді, в якому вона дісталась нам. Країну, в якій насилля й смерть не були б нормою. Країну, вільну від пут ненависті, в якій у всіх є право на життя, спокій і щастя» [28].

Дійсно, 30 листопада 2016 р. в обох палатах колумбійського парламенту не знайшлося жодного голосу проти мирної угоди, яка була ратифікована й набула чинності [29]. Порівняно з попереднім, новий документ передбачає обов'язкове декларування FARC-EP свого майна і передачу його для компенсації виплат

жертвам збройного конфлікту, встановлення 10-річного терміну для перехідної юридичної системи, надання бойовиками вичерпної інформації про свою причетність до наркотрафіку. Крім того, було зафіксовано, що мирна угода загалом не буде частиною конституції держави [30].

Отже, мирному вирішенню збройного конфлікту в багатостраждальній Колумбії не виявилось альтернативи. В цьому сенсі повчальний досвід латиноамериканської держави щодо припинення громадянської війни, як позитивний, так і негативний, може стати в нагоді при успішному розв'язанні збройних конфліктів і в інших регіонах світу. Окремі його аспекти слід критично врахувати і державно-політичному керівництву України в умовах гібридної війни з боку путінської Росії.

Список джерел та літератури

1. Лидер колумбийских повстанцев поздравил президента страны с Нобелевской премией. 07.10.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://lenta.ru/news/2016/10/07/mirumir/> (дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
2. Президент країни і лідер угруповання FARC підписали мирну угоду. 26.09.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://tsn.ua/svit/u-kolumbiyi-uryad-i-povstanci-poklali-kray-rivstolitniy-gromadyanskiy-viyni-754205.html> (дата звернення: 12 лютого 2017 р.). – Назва з екрану.
3. Dear J. Georgetown Welcomes Colombia's Ex-Pres. Uribe. 02.10.2010 [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://web.archive.org/web/20101113143821/http://www.jesusradicals.com/georgetown-welcomes-colombias-ex-pres-uribe> (Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
4. Silva Cano G. The price of Colombia's drug war. 25.01.2010 [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://colombiareports.com/the-price-of-colombias-drug-war> (Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
5. Кириченко В. Колумбія: півстоліття гериль / В.Кириченко // Політика і час. – 2004. - № 4. – С. 80-84.
6. Чмель О. І. Еволюція зовнішньої політики Колумбії під час президентства Хуана Мануеля Сантоса / О. Чмель // Гілея. - 2011. - Вип. 53. - С. 530-534.
7. Головченко В. «Час Урібе», чи політичний портрет національного лідера Колумбії / В.Головченко // Наукові записки Київської школи сценування. Політичні та юридичні науки. – 2007. – № 3. – С. 55-61.
8. Головченко В. І. Конфліктогенність міжнародних відносин у Латинській Америці: історія й сучасність / В.Головченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць. – К.: КНУ ІМВ, 2011. – Вип. 101. Ч.І. – С. 3-12.
9. Желтов М. Референдум в Колумбії : народ против «худого мира» или «не забудем, не простим!». 11.12.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://izbircom.com/2016/12/11/> (дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
10. Cook T. The Financial Arm of the FARC: A Threat Finance Perspective [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1072&context=jss> (Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
11. Закиянов Д. Колумбия заканчивает полувековую войну с «наркопартизанами» FARC. 23.06.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forbes.net.ua/nation/1418277-kolumbiya-zakanchivaet-poluvekovuyu-voynu-s-narkopartizanami-farc#12> (дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
12. Stokes D. America's Other War: Terrorizing Colombia. 01.07.2005 [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://bailey83221.livejournal.com/54324.html> (Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.

13. Colombian army moves against rebels. BBC News, 21.02.2002 [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1832060.stm> (Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
14. Наркотрафик от либерализма к коммунизму и обратно. 19.03.2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vkrizis.ru/obschestvo/narkotrafik-ot-liberalizma-k-kommunizmu-i-obratno/> (дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
15. Moreno L. A. After a dark period, a better Colombia. 19.08.2004 / The Boston Globe [Electronic Resource] – Mode of Access: http://archive.boston.com/news/globe/editorial_opinion/oped/articles/2004/08/19/after_a_dark_period_a_better_colombia/(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
16. Forero J. Latin American Crisis Resolved : Colombia Apologizes At Regional Summit. 08.03.2008 / Washington Post Foreign Service [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/story/2008/03/07/ST2008030703581.html> (Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
17. Коновалов И. Колумбия: партизаны не сдаются. 01.02.2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://conjuncture.ru/colombia_01-02-2012/(дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
18. Colombia, FARC say will aim for comprehensive peace deal. 18.10.2012 [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.reuters.com/article/colombia-peace-idUSO9E8LI00420121018>(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
19. Neuman W. Colombia and Rebels Agree on Drug Fight. 16.05.2014 / The New York Times [Electronic Resource] – Mode of Access: https://www.nytimes.com/2014/05/17/world/americas/colombia-and-rebels-agree-on-drug-fight.html?ref=americas&_r=1(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
20. Garcia A.-M., Goodman J. Colombia's president, rebels announce breakthrough in talks. 24.09.2015 [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://bigstory.ap.org/article/c1cfd16a4ea446319c15df9be050bd6d/colombias-president-traveling-cuba-promote-peace>(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
21. Власти Колумбии согласовали с повстанцами условия окончательного прекращения огня. 23.06.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lb.ua/world/2016/06/23/338502_vlasti_kolumbii_soglasovali.html (дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
22. Brodzinsky S. Farc peace deal : rebels and Colombian government sign accord to end war. 25.08.2016 / The Guardian [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/24/colombia-government-farc-rebels-peace-deal-52-year-war>(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
23. «You'll Learn Not to Cry»: Child Combatants in Colombia / Human Rights Watch. – New York – Washington – London – Brussels, 2003. – 166 p.
24. Colombia: historic peace deal must ensure justice and an end to human rights abuses. 26.09.2016 [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/09/colombia-historic-peace-deal-must-ensure-justice-and-an-end-to-human-rights-abuses>(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
25. Colombia referendum : voters reject Farc peace deal. 03.10.2016 / BBC news [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-37537252>(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
26. Lyons K. Nobel peace prize 2016: committee say award is 'tribute to the Colombian people' – live. 06.10.2016 / The Guardian [Electronic Resource] – Mode of Access: <https://www.theguardian.com/world/live/2016/oct/07/nobel-peace-prize-2016-announcement-live>(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.
27. Президент Колумбии рассказал, как потратит Нобелевскую премию. 10.10.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vesti-ukr.com/mir/204454-prezident-kolumbii-rasskazal-kak-potratis-nobelevskuju-premiju->(дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.

28. Колумбия: подписано новое мирное соглашение между правительством и ФАРК. 24.11.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.euronews.com/2016/11/24/revise-deal-signed-in-colombia> (дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
29. Парламент Колумбии узаконил договор о завершении полувековой войны с повстанцами. 01.12.2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zn.ua/WORLD/parlament-kolumbii-uzakonil-dogovor-o-zavershenii-poluvekovoy-voynu-v-povstancami-231851_.html (дата обращения: 12 февраля 2017 г.). – Название с экрана.
30. Colombia signs new peace deal with Farc. 24.11.2016 [Electronic Resource] – Mode of Access: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-38096179>(Last Access: February 13, 2017). – Title from the Screen.

References

1. *Lider kolumbiyskikh povstantsev pozdravil prezidenta strany s Nobelevskoy premiey* (2016) [Online]. – Available from: <https://lenta.ru/news/2016/10/07/mirumir/> (Accessed February 12, 2017).
2. *Prezydent kryiny i lider ugrupuvannya FARC pidpysaly myrny ugody* (2016) [Online]. – Available from: <http://tsn.ua/svit/u-kolumbiyi-uryad-i-povstanci-poklali-kray-pivstolitniy-gromadyanskiy-viyni-754205.html> (Accessed February 12, 2017).
3. DEAR, J. Georgetown Welcomes Colombia's Ex-Pres. *Uribe* (2010) [Online]. – Available from: <http://web.archive.org/web/20101113143821/http://www.jesusradicals.com/georgetown-welcomes-colombias-ex-pres-uribe> (Accessed February 13, 2017).
4. SILVA CANO, G. *The price of Colombia's drug war* (2010) [Online]. – Available from: <http://colombiareports.com/the-price-of-colombias-drug-war> (Accessed February 13, 2017).
5. KYRYCHENKO, V. (2004) Kolumbiya: pivstolitny gerilyi. *Polityka I chas*. № 4. P. 80-84.
6. CHMEL', O. (2011) Evolytsiya zovnishn'oyi polityki Kolubii pid chas prezidentstva Huana Manuelya Santosa. *Gileya*. Vyp. 53. P. 530-534.
7. GOLOVCHENKO, V. (2007) «Chas Uribe», chy politychnyi portret natsional'noho lidera Kolumbii. *Naukovi zapysky Kyivs'koyi shkoly spetsyivannya. Politychni ta yurydychni nauky*. № 3. P. 55-61.
8. GOLOVCHENKO, V. (2001) Konfliktogennyst' mizhnarodnyh vidnosyn u Latynskiy Amerytsi: istoriya j suchasnist'. *Aktual'ni problemy mizhnarodnyh vidnosyn: zbirnyk naukovykh prats'*. Vyp. 101. Ch.I. P. 3-12.
9. ZHELTOV, M. (2016) *Referendym v Kolumbii: narod protiv «hydogo mira» ili «ne zabudem, ne prostim!»* [Online]. – Available from: <http://izbircom.com/2016/12/11/> (Accessed February 12, 2017).
10. COOK, T. (2011) *The Financial Arm of the FARC: A Threat Finance Perspective* [Online]. – Available from: <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1072&context=jss> (Accessed February 13, 2017).
11. ZAKIYANOV, D. (2016) *Kolumbiya zakanchivayet polyvekovuju vojnu s "narkopartizanami" FARC*. [Online]. – Available from: <http://forbes.net.ua/nation/1418277-kolumbiya-zakanchivaet-poluvekovuyu-vojnu-s-narkopartizanami-farc#12> (Accessed February 12, 2017).
12. STOKES, D. (2005) *America's Other War: Terrorizing Colombia*. [Online]. – Available from: <http://bailey83221.livejournal.com/54324.html> (Accessed February 13, 2017).
13. Colombian army moves against rebels. *BBC News* (2002) [Online]. – Available from: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1832060.stm> (Accessed February 13, 2017).
14. *Narkotrafik ot liberalizma k kommunizmu i obratno* (2012) [Online]. – Available from: <http://vkrizis.ru/obschestvo/narkotrafik-ot-liberalizma-k-kommunizmu-i-obratno/> (Accessed February 12, 2017).
15. MORENO, L. A. (2004) After a dark period, a better Colombia. *The Boston Globe* [Online]. – Available from: http://archive.boston.com/news/globe/editorial_opinion/oped/articles/2004/08/19/after_a_dark_period_a_better_colombia/(Accessed February 13, 2017).
16. FORERO, J. (2008) Latin American Crisis Resolved: Colombia Apologizes At Regional Summit. *Washington Post Foreign Service* [Online]. – Available from: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/story/2008/03/07/ST2008030703581.html> (Accessed February 13, 2017).
17. KONOVALOV, I. (2010) *Kolumbiya: partizany ne sdayutsya* [Online]. – Available from: http://conjuncture.ru/colombia_01-02-2012/(Accessed February 12, 2017).

18. *Colombia, FARC say will aim for comprehensive peace deal* (2012) [Online]. – Available from: <http://www.reuters.com/article/colombia-peace-idUSO9E8LI00420121018> (Accessed February 13, 2017).
19. NEUMAN, W. (2014) Colombia and Rebels Agree on Drug Fight. *The New York Times* [Online]. – Available from: https://www.nytimes.com/2014/05/17/world/americas/colombia-and-rebels-agree-on-drug-fight.html?ref=americas&_r=1 (Accessed February 13, 2017).
20. GARCIA, A.-M., GOODMAN, J. (2015) *Colombia's president, rebels announce breakthrough in talks*. [Online]. – Available from: <http://bigstory.ap.org/article/c1cfd16a4ea446319c15df9be050bd6d/colombias-president-traveling-cuba-promote-peace> (Accessed February 13, 2017).
21. *Vlasti Kolumbii soglasovali s povstantsami usloviya okonchatel'nogo prekrascheniya ognya* (2016) [Online]. – Available from: http://lb.ua/world/2016/06/23/338502_vlasti_kolumbii_soglasovali.html (Accessed February 12, 2017).
22. BRODZINSKY, S. (2016) Farc peace deal: rebels and Colombian government sign accord to end war. *The Guardian* [Online]. – Available from: <https://www.theguardian.com/world/2016/aug/24/colombia-government-farc-rebels-peace-deal-52-year-war> (Accessed February 13, 2017).
23. «*You'll Learn Not to Cry*»: *Child Combatants in Colombia* (2003). New York – Washington – London – Brussels: Human Rights Watch.
24. *Colombia: historic peace deal must ensure justice and an end to human rights abuses* (2016) [Online]. – Available from: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/09/colombia-historic-peace-deal-must-ensure-justice-and-an-end-to-human-rights-abuses> (Accessed February 13, 2017).
25. Colombia referendum: voters reject Farc peace deal (2016). *BBC news* [Online]. – Available from: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-37537252> (Accessed February 13, 2017).
26. LYONS, K. (2016) Nobel peace prize 2016: committee say award is 'tribute to the Colombian people' – live. *The Guardian* [Online]. – Available from: <https://www.theguardian.com/world/live/2016/oct/07/nobel-peace-prize-2016-announcement-live> (Accessed February 13, 2017).
27. *Prezident Kolumbii rasskazal, kak potratit Nobelevskuju premiju* (2016) [Online]. – Available from: <http://vesti-ukr.com/mir/204454-prezident-kolumbii-rackazal-kak-potratit-nobelevckuju-premiju> (Accessed February 12, 2017).
28. *Kolumbiya: podpisano novoye mirnoye soglasheniye mezhdru pravitel'stvom I FARK* (2016) [Online]. – Available from: <http://ru.euronews.com/2016/11/24/revised-peace-deal-signed-in-colombia> (Accessed February 12, 2017).
29. *Parlament Kolumbii uzakonil dogovor o o zavershenii polyvekoy voyny s povstantsami* (2016) [Online]. – Available from: http://zn.ua/WORLD/parlament-kolumbii-uzakonil-dogovor-o-zavershenii-poluvekoy-voyny-v-povstancami-231851_.html (Accessed February 12, 2017).
30. *Colombia signs new peace deal with Farc* (2016) [[Online]. – Available from: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-38096179> (Accessed February 12, 2017).

Volodymyr Holovchenko, Doctor of Political Sciences, Professor, Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

JUAN MANUEL SANTOS: THORNY PATH TO THE NATIONAL RECONCILIATION IN COLOMBIA

Abstract. The revolutionary situation in the vast majority of the Latin American states after World War II kept on existing, many countries of the region, including Colombia, not only were ruled, but owned by oligarchy. Everyone was aware of this situation, but the very idea that this won't last forever, has served as a powerful driver of change. In addition, the deep conflict between a small group of chosen and broad masses back in those times in Latin America was impossible to be settled by the power of middle class, which in the Western Europe eliminated oligarchy without any means of excessive violence. The Radical left armed groups have

intensified the guerrilla war, particularly it has become wide scale in Guatemala, Venezuela, Colombia, Nicaragua, Peru and El Salvador.

To resolve long-standing political and military conflict that acquired exact features of the civil war between the government, Left-Radical guerrillas, drug traffickers and ultra right forces, the Colombian President Juan Manuel Santos has chosen the thorny path of national reconciliation by holding negotiations with powerful insurgent organization that enjoyed considerable support of the poor, - The Revolutionary Armed Forces of Colombia – People's Army (FARC-EP). The compromise agreements during 2012-2016 culminated in drawing a comprehensive peace accord, which can settle a pattern of most suitable and civilized settling the sharp military, political and social confrontation within the state.

Keywords: *Colombia, civil war, conflict, conservatism, peace agreement, the drug cartel.*

УДК 94(7/8)

Павло Кряжев,
кандидат педагогічних наук,
Ніжинський державний університет
ім. М.В.Гоголя

МІСІЯ ПОРТУГАЛЬСЬКОГО МОРЕПЛАВЦЯ ДУАРТІ ПАСЕКУ ПЕРЕЙРИ НАПЕРЕДОДНІ ВІДКРИТТЯ БРАЗИЛІЇ

Анотація. *У статті розглянуто місію португальського мореплавця Дуарті Пашеку Перейри напередодні відкриття Бразилії ескадрою капітана-мора Педру Альвареша Кабрала у 1500 р. Звернено увагу на уривок путівника Перейри, у якому йде мова про розпорядження короля Португалії Жоао II відправити ескадру вказаного мореплавця здійснити розвідку західної землі за Атлантичним океаном. В контексті гіпотези про плавання ескадри Перейри до берегів Бразилії згадано про існування листа магістра Жоао, у якому йде мова про старовинну карту світу португальського мореплавця Перу Ваша да Куньї, на якій була зображена відкрита Кабралом нова земля і західний берег Африки. Акцентовано увагу на ту обставину, що вказана втрачена карта світу могла б прояснити політику короля Жоао II щодо підписання Тордесільяського договору з королями Кастилії і Арагону у 1494 р. Визначено, що напередодні підписання договору у місті Тордесілья португальський король наполегливо захищав його суверенітет на землі, що будуть потенційно відкритими в Південній Атлантиці. Про цей факт свідчить існування Толедської угоди 1480 р.*

Зроблено акцент на гіпотетичності плавання ескадри Перейри у 1498 р. з метою розвідки португальського сектору, локалізованому на південному заході від демаркаційного меридіану, що було необхідно для забезпечення безпеки морського шляху в Індію і пошуку зручного проміжного пункту, де португальські ескадри на своєму шляху у напрямку Індостану можуть поповнювати провізію.

Ключові слова: *географічні відкриття, Португалія, Бразилія, Толедський договір, Тордесільяський договір.*

В епоху великих географічних відкриттів постать португальського мореплавця і автора путівника у галузі мистецтва мореплавства «Esmeraldo de Situ Orbis» (в перекладі на українську мову – «Смарагд про положення Землі») (1505-1508) Дуарті Пашеку Перейри (1460-1533) посідає одне із найважливіших місць.